

Sajgó emlékek szabadulnak fel lelkemből, ha csak Erdély névének említését hallom.

Sajgó — mondom, mert a régmúlt szép emlékeimet a kétségek egyre sűrűbb és egyre vígasztalanabb sötét felhői borítják.

1915 nyarán tettem először lábam Erdély földjére. Azaz csak tettem volna, ha a brassói Cenk-tetőn a pályából kivettek volna. Így elsőbben csak ennek a földnek magyar levegőjét szívhattam be, mint csecsemő. Hosszú idő után, 1934-ben léphettem újra erre a földre. Boldog fiatalságom hónapjait tölthettem a rokon, szebeni szászok barátságos környezetében. Szébbnél szebb ismeretszerző utak következtek. A Déli Kárpátok egészen a Bucsecsig. A Negoj „megmászása”. Szebeni és brassói havasok. Szászsebes, Fogaras, Medgyes, s különösen Vizakna jelentettek új élményeket. Utóbbihoz nem utolsósorban járultak hozzá az öröklött 48-as áhítatok, mely itt fogott el, a „kis szürke ember” dicsőséges csatái egykori színhelyén. Nagyszebenben nagynénem elbeszéléséből értesültem arról, hogy az 1849 februárjában a sós aknába hányt elesett honvédek közt volt egyik rokonunk, egy Sebes (Schebesch) nevezetű (!?), amikor is a „konzervált sóhonvédek” 1890. július 3-án egy felhőszakadás következtében a sós víz által romlatlan állapotban előszták.

Két év múlva utaztam újra keresztül Erdélyen, Giurgiu—Bukarest—Ploiesti—Brassó—Nagyszeben—Tordai-hasadék—Kolozsvár útirányban.

A II. világháború közepette, négy évig éltem a kincses város falai közt. Kolozsvárt tartom második szülővárosomnak. (Első gyermekem szülőhelye is ez a város). 48 hónapos katonai szolgálatom „szüneteiben”, egyetemi munkatársaim s ifjú barátaim körében ismerhettem meg a visszatért Erdély csodálatos, addig még nem ismert szépségeit. A Gyilkos tó, Cohárd, Szt. Anna tó, a Békés szoros, a kolozsvári Szénafüvek, a Mezőség, Rév szoros, Jád völgye, a Király-hágó, Csucsá stb. botanikai kirándulásaink felejthetetlen állomásai. Lóháton jártuk be a székely havasokat (Öcsém, Nagy-Hagymás, Vithavas, Balánbánya, Lucs lápjá, gergyói havasok stb.)

S a felejthetetlen találkozás az Egyesítő menedékházában Márton Bá-ral, a székely becsületesség mintaképével, aki két napig gyalogolva hozta utánunk a menedékházban felejtett fényképezőgépet. A helyszüke nem engedti meg a bővebb felsorolást. Négy éven keresztül hallgathattam ennek a földnek, Erdély északi részének szíve dobbanását. Jártam a Keleti Kárpátokban, a Radnai havasokban s a Meszes hegységben. Jártam olyan helyeken, ahol a községnek csak egyetlen tagja, a bírāja tudott velünk magyarul beszélni. Macskamezőn megcsodálhattam eredetiben a románok népi táncát, melynek zenéjében Bartók „Medvetánc”-át véltem felismerni.

Legszívesebben azonban a baráti körömről s ifjúságom legszebb éveire emlékszem vissza. A házsongárdi temető mellett, a Petőfi utcában, a Gábor Áron diákkotthonban laktam az első években.

Amire legbüszkébb voltam s vagyok ma is:

Engem különösképp nem tekintettek a fiatalok ún. „ejtőernyős”-nek, vagy „bészivárgott”-nak, hanem velük egyenrangú magyar ifjúnak. S ez pedig nagy szó volt akkoriban. Kormányzatunk nem tudta túltenni magát azon, hogy az anyaországiakat az erdélyiek rovására némi előnyben részesítse.

Szobatairsaim — akik közül manapság nem egy az erdélyi magyar élet kiválósága közé tartozik — első sorban a „világcsavargót”, a magyar tartalékos tisztet tisztelték bennem, nekem viszont elbeszéléseik tetszetek a „román impérium” idejéből.

Hadd jegyezzek ide néhányat, amelyből olykor az elnyomott magyar kisebbségi diák hazaszeretetének elfojtott lángjai lobognak föl.

Létay Lajos, a költő mesélte el, hogy a kolozsvári magyar ifjúság legkedvesebb napja a május 10-ei, a román nemzeti ünnep volt, az ún. „zecse máj”.

Hogy miért? Mint Lali elmondta, azért, mert nemzeti ünnep lévén, a magyar konzulátus épületére ki kellett tűzni a magyar zászlót. Nosza...

Doina...

Volt is nagy járás-kelés. Kolozsvár összes magyar diákja, ha nem is csoportosan, de egyenként vagy párosával elvonult azon a napon a ház előtt. Valódi néma tüntetés volt ez!

Szabó Gyuri (ma egyetemi tanár) egyik párizsi tanulmányi kirándulását mesélte el. A Bois de Boulogne-ban esett meg, hogy a magyar diákok, amikor rájuk kerekedett a nyomasztó érzés, nem látván nyilvános helyet a közelben, a park gyepeire vizeltek. Rögtön ott termett a parkőr, s mikor megtudta, honnan valók, azonnal szidalmazni kezdte a magyarokat.

— Csakhogy kérem, mi nem magyarok vagyunk, hanem románok... felelték Gyuriék egybehangozva, hogy mentésk a magyar becsületet.

Szabó Laci barátom (jelenleg Los Angelesben városi könyvtáros, le nyomta a kötelező szolgálatot a román királyi hadseregben, ahol, mint mondotta, a „román zupás” megkülönböztetett tisztelettel bánt a magyar diákokkal. Igaz, az őrmester nálunk is használt cifra kifejezéseket a lusta katonát illetően. Pl.: „lógos k...a, laktanyás k...a, sírós k...a stb. Ami pedig a román őrmestert illeti, annál a káromkodás non plus ultrája volt az ügyetlenkedő magyar diák felé:

— Kurvå şi revizionist! (Kurvå és revizionista).

Hogy milyen a mai kolozsvári ifjúság helyzete? Erről, hiába várom a jelentést a „Vasárnapi Újság” részéről. Bár Rapcsányi László ígérte, hogy nemsokára erre is sor kerül(!?).

A kolozsvári tanárképzős diáklányok közül két csinos coliginára emlékszem. Az egyiket Crişan Editnek hívták, a másik a Doina volt...

Csak így hívtuk őt. Mind a ketten kitűnően beszélték magyar nyelvünket. Szépek voltak, sokan szerelmeseik lettünk beléjük. (Magam is titokban, bár akkor már elfejtett volégyen voltam). Egyik egyetemi munkatársam s barátom, H. Zoltán nemcsak beleszeretett a csinos Doinába, de el is jegyezte. Doina mindig velünk volt kirándulásainkon. Jelen voltam aztán Zoltán eljegyzési ünnepségén is. Doina szülei is nagy szeretettel fogadták a magyar kutatót házukba.

Aztán elkövetkezett a tragikus nap: 1944. szeptember 20.

El kellett hagynunk Erdélyt. (A szovjet hadsereg már Tordán volt. Mint értesültem, magyar alakulatok rövid időre bevonultak oda, de a fogadtatás a „fehér ruhás kislányokkal” ezúttal már elmaradt...)

Ha jól emlékszem, éppen a Szeptember 20-a útján döcögött velünk végig — helyesebben a csomagjainkkal, mert mi az apostolok lovát vettük igénybe — a botanikus kert egyfogatú konflisa (amit kirándulásokra használtunk ez ideig) egy szál bejégével, melyet Sztálinnak becéztünk.

Doina kísért ki bennünket a város határáig, ahol fájdalmas búcsút vett volégyenyétől.

Többé nem látták egymást...

Én hazakerültem szülővárosomba, de a S. A. S. behívó már várt reám. Utolsó állomásom hazámban Sopron volt, ahol egy rádiós alakulatnak pkja voltam. Az összeomlás után, a szovjet hadifogság helyett a „gyáva hősök” szerepét vállaltam. Az új vizeken a „részeg evezősök” szerepét. Kényszerű tagja voltam annak a sok magyarnak, akik idegen nap alatt vetettek árnyékot, de megmaradtak s visszatértek erre a földre magyarnak.

Barátomat, Zoltánt német alakulat Nyugatra kényszerítette. A nagy események kergették, mint a vihar a levelet. Először Érsekújvárról, az ottani kiképzőtáborból kaptam tőle levelet. Megírta, hogy Doinától október 4-én kapott értesítést utoljára. Akkoriban már meleg napok voltak Kolozsvárott. Gyakran ropogott a géppuska, riadó volt éjjel-nappal, heves légiharcokkal. Utolsó, hozzám írt levelében, melyet tábori postával küldött Bautzenből, 1944. december 10-ei keltezéssel már szomorúan emlékszik vissza a kolozsvári, egyre távolabbnak tűnő időkre, mint valami „mennyországi eseményekre”. Akitől levelet várt, annak sorai már nem juthattak el hozzá.

Úgy hírlík, valahol elesett, kórház-

ban halt meg (!?) Passauban van eltemetve.

1956 október elején jártam újból Kolozsvárott. Akkor azt az értesítést kaptam, hogy Doina sokáig várt, aztán férjhez ment egy román férfihoz.

Így végződött a magyar fiú s a román leány szomorú története.

1944 óta Erdélyben is felnőtt egy újabb nemzedék. Itthoni magyarságunk szeme velük sír és nevet...

Hiszen a történelem keserűsége — s ez a legfájdóbb — azóta sem enyhült, mint az erdélyi magyarság — s beleértve legértékesebb kincsünket, az ifjúságunkat — helyzete sem. Bizonyára közülük is egyre többen hagyják el az őseik földjét. A legszebb magyar temetőben, a házsongárdi temetőben pusztulnak a magyar fejfák, s szaporodik a román sírok száma is, a jelenlegi népesedés arányában.

Amikor, felnőttként, először jártam Erdélyben, magam szemével láttam a román nyelvű feliratot az irodák falán:

— Uraim! Csak románul beszéljünk!

Akkor még főleg a nyelvünk volt veszélyben. Ma már tudjuk: MIN-DEN! Ősi kultúránk emlékei, múltunk, jelenünk s jövőnk is!

Má már forrófejű román fiatalok (?) törnek be a Farkas-utcai ősi templomba, s beordíthatnak:

— Hé! Hallgassatok már el ezen az átkozott nyelven! Menjete Budapestre prédikálni!

Az értelmetlen gyűlölet lángjai egyre magasabbra csapnak. Csak itt-ott szövik föl néhány reménysugár. Erdélyben már nemcsak a magyar nem beszélhet saját nyelvén, de a román népesség közt is egyre több, aki hallgat, és csak azért nem beszél, mert a szónál előnyösebb a hallgatás...

A román írók, költők közt egyre több olyan akad, mint Ana Blandiana és sok szó esik mostanság egy Doina Cornea asszonyról, a nyugalmazott tanárnőről, aki arról nevezetes, hogy gyakran eltűnik lakásáról, gyakran inzultálják...

Erdélyben élő összes Anák és Doinák, az itthoni magyarság szíve melegével köszönt és együtt érez veletek!

CSONGOR GYŐZŐ

A főszakács vére

Ismerősöm lement a folyópartra, behajított a vízbe egy követ, mire méteres hal ugrott lába elé... A jövevényt — amiről kiderült, hogy egy jókora növényevő hal, mégpedig busa, mely, köztudomásúlag, módfelett ugrálós természetéről híres — azonnal letartóztatták, azaz sportszatyorba gyömöszölték. Eből is látszik: nem vezet jóra, ha az ember — azaz a hal — többet ugrál a kelleténél. Könnyen megeshet ugyanis, hogy rögvést tepsibe kerül — s jó szakácsok mindig vannak a világban...

Itt vagyok például én. Ismerősöm fölkeresett, mit lehet vajon kezdeni egy méteres busával? Meg kell enni, kétségtelen, ám hogyan? Illetve: *miként?*

Gyakolati bemutatót ajánlottam, így a busafőzést elhalasztottuk egy ún. zenés-társas összejövétel alkalmára, ahol s midőn elkel az étel, márcsak azért is, mert a résztvevők demizsonyi borokkal állítanak be, amit ellensúlyozni kell, és különben is...

Egy méteres busából gyakorlatilag annyi halételt készíthet az ember, amennyit nem szégyell: én tehát hallevessel kezdtem (miközben ismerősöm ott lábatlakodott a konyhában, és állandóan úszott volt). E hallevest persze főbűn összetéveszteni a szegedi halászlével: e halleves elkészítésének módja a következő: a busát először is megtisztítjuk — fejét különösen jól mossuk ki, kopolytját a szokottnál is nagyobb gonddal távolítsuk el, mert gyakran tele van növénymaradvánnyal —, tisztítás után jó a darabolás, irdalás. Ezt követően legál bedörzsoljuk a boldogtalan növényevőt, s néhány percig állni hagyjuk. Mit csinálunk, miközben áll (mármint a hal; miközben a jó beszívódik a bőrébe, megakadályozva, hogy a hús szétfőjön) — Nos, megtisztítjuk a sárgarépát, a petrezselyemgyökeret. Babérlevelet, fekete- és fehérborsot készítenk elő — közben javában rottyog a

Beck Mihály köszöntése

Véletlen, hogy Szőreg két legnevezetesebb szülöttjének azonos a vezetéke. Beck Pista, azaz Beck István (1848—1912) Móríc Pál, Móra Ferenc és Bálint Sándor írásában vált halhatatlanná mindazért, amit a szegedi népet megörökítéséért a maga sajátos módján tett; szétszórt hírlapi írásainak összegyűjtésével egy miniatűr könyvecskében 1985-ben magam is segítettem nevének fennmaradásához.

November 14-én pedig hatvanéves lesz Beck Mihály állami díjas akadémikus, egyetemi tanár. Csak névrokona az előbbinek, és életműve is egészen más irányú. Nagypapja, apja is kereskedő volt a faluban. Az ő érdeklődése azonban korán a természettudományok felé fordult. Egy interjújában a szőregi petróleumgyár talán tudat alatti hatásának tulajdonította, hogy vegyész lett.

1948-ban érettségizett az azóta megszűnt vegyipari középiskolában. 1952-ben pedig vegyészdiplomát szerzett a szegedi egyetemen. Másodévesként már bent dolgozhatott mesterének Szabó Zoltán professzornak szervezeten és analitikai kémiai intézetében, sőt a Magyar Kémiai Folyóiratban 1950-ben megjelent első közleménye is *Új módszer az alumínium alkalimétrás meghatározására* címmel. Ekkor már demonstrátor, 1952-től a Magyar Tudományos Akadémia reakciókinetikai tanszéki kutatócsoportjának segédmunkatársa. 1960-tól munkatársa. 1964-től osztályvezetője. 1957-ben a komplex vegyületek kémiaiának és analitikai alkalmazásának tárgykörében írt értekezésével kandidátusi, 1963-ban *A komplexképződés hatása a reakcióképességre* című dolgozatával doktori fokozatot szerzett. A Magyar Tudományos Akadémia 1973-ban levelező, 1979-ben rendes tagjává választotta. 1976—85 közt az Akadémia kémiai tudományok osztályának elnökeként is tevékenykedett. 1985-ben kapott Állami Díjat. Több műve megjelent angolul, oroszul.

1965-ben a szegedi József Attila Tudományegyetem címzetes egyetemi tanára lett. 1968-ban pedig a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem fizikai-kémiai tanszékének professzora. 1982—89 közt rektorhelyettes is volt. Külföldön vendégtagként adott elő: a leeds (Anglia), a Princeton és a Georgetown (USA) egyetemen (1983—84). 1984-ben a finn, 1985-ben a Német Demokratikus Köztársaság akadémiajának tiszteleti tagjává választották. Egy sereg kémiai folyóirat szerkesztője, szerkesztőbizottsági tagja, s a napokban jelent meg az Akadémiai kislexikon első kötete: ennek is társszerkesztője.

Bár főként alapkutatásokat végez, számos fölfedezése a közvetlen gyakorlatot is szolgálja. Nem véletlenül kapta meg 1987-ben a Kiváló Felhaláló kitüntetést arany fokozatát is. Munkatársaival kidolgozott, *több mint húsz találmányi bejelentését, szabadalmát tartják nyilván.*

Mindezeket abból a terjedelmes, gazdag anyagú *bibliográfiából* szemelgettem ki, amelyet születésnapjára a debreceni egyetemi könyvtár adott ki Gelencsér Judit összeállításában. Előszavában a természettudományi kar dékánja, Bazsa György kiemeli Beck Mihály iskolateremtő szerepét: „tíz főle emelkedett egykori vagy mai kandidátusi fokozatot szerzett munkatársainak száma, s közöttük akadémikus is van.” Rámutat tudománypolitikai munkájára: nemzetközi tanácskozásk szervezője, kiadványok szerkesztője.

A tudománynépszerűsítésből is kiveszi részét, főként a tévtanok elleni küzdelemből. *Tudomány — áltudomány* című könyve két kiadást is megért (1977, 1978). Tavaly kérésre a *Szegedi kincses kalendáriumba* érdekes cikket írt a minőségnek és a mennyiségnek kémiai összefüggéséről.

A vegyészethez nem értek, de Beck Miskát gyermekkorunk óta ismerem, s tudom, mennyire tág a látóhatára. Közéleti érdeklődése ma is eleven: klasszikus és kortársi irodalomról, regényekről, versekről úgy lehet vele elbeszélgetni, akár céhbélivel, sőt olykor megszegeyent olvasottságával. Lelkes éremgyűjtő, s most tudom meg, hogy teniszszek is.

Önmagában az is érdekes, hogy nem bent a városban, Szegeden született, ahogy akkoriban már gyakori volt, kórházban vagy klinikán, hanem Szőregen a családi házban. *Mintha előre tudta volna, hogy a falu egyszer még büszke lesz jeles szülöttére.* De ő is szereti szülőfaluját. Amikor a község monográfiája megjelent, velem együtt háborgott hibáin, hiányain, s elárasztott gyermekkori emlékeivel...

Pár éve még azt tervezte, mielőtt lehet, nyugdíjba megy, és hazajön — nem Szőregre ugyan, de — Szegedre. Közben azonban két nagy fia Pesten alapított családot, teremtett magának egzisztenciát, így terve megváltozott: ha otthagyná Debrecen, a fővárosba költözik. Sajnálom, mert Szeged közelébe sokat nyerne vele.

PÉTER LÁSZLÓ

ANDRÁSSY GABRIELLA
RAJZA

rezsón a víz, benne máris puhul a zöldség. Beletesszük a szeletekre vágott, beszórt halat, negyedórát főzzük, levét leszűrjük, a nagyobb csontokat kiszedjük. (Az apró szálkákat már szétördelte az irdalás.) A főtt zöldségeket átpaszírozuk, az így nyert egyveleget a halhússal együtt visszarakjuk a levesbe. Miközben ez tovább fő, mártást készítünk, a leveshez öntjük, újra forraljuk, majd a tojássárgájával időközben elkevert tejfölt a levesbe keverjük. Csipetnyi safrányt is szórunk bele, amitől sárgább lesz a hallé, mint öreganyánk gyűllevese; egy kis ecet és citromlé is kerül az ételbe, s ezzel már kész is. Lehet tálalni... — Miközben mindezeket mondtam, egyszersmind csináltam is. Míg a leves főtt, a tepsit is melegíteni kezdtem.

— Ebből mi lesz? — kérdezte ismerősöm.

— Ez lesz a második fölönás... Kakastaréjra vágott füstölt szalonnát olvasztunk a sütőben. Miután fölolvadt, belerakjuk a beszórt, paprikás

lisztben megforgatott, fokhagymával bedörzsolított túszt busaszeleteket. Köré-fölé karikára vágott krumplit, almát, zöld- és pirospaprikát rakunk, tetejébe paradicsomot, lila hagymát, s egy-két csomag vaját. Bors, esetleg némi köménymag is mehet rá. Az egészet be a sütőbe, a vajat, midőn elolvadt, pótoljuk, s végül egy nagy kupa tejfölt (jó esetben aludttejet, de hol van manapság aludttej...) borítunk a készítményre. Mikor a krumplitól a halig az égvilág minden megpuhult a tepsiben, s a színe is megszépült az egészen — már kész is... Eközben a vendégek a hallevest bizvást megették, tálalhatjuk tehát tepsistül (persze alátét fölött) a második fogást! — Miközben ezt mondtam, így is tettem. De még mindig maradt busa, egy méteres halat nem oly könnyű csak úgy eltüntetni.

— A maradékból meg mit csinálsz?

— Halkocsonyát, ami, jaj, de jó lesz nem máskorra, mint holnap reggelre!... A maradék halszeletekhez újabb hagymákat szelünk, mindezt rétegesen lábasba rakjuk, sóval, piros-paprikával meghintjük. Ezután víz jön rá, éppenhogy ellepje, majd következik a nem több, mint félórás főzés, lassú, óvatos lágion. Keverni tilos, isten elleni vétek! Tálra, tányérokba szedjük a halszeleteket, a visszamaradt levét mintegy felére főzzük, tisztára szűrjük s a tányérokba levő halszeletekre öntjük... Ezután jön a hűtés. (A fogyasztás nem sürgős: holnap reggelre szánjuk az egészet.) Berakjuk a tálat a konyha sarkába, — majd, persze a hűtőbe — roppantul vigyázva: nehogy valamely gondatlan, avagy tán már félkőmában (lásd: pia) levő vendég beléjük lépjen, mert akkor másnapra nem lesz halkocsonya! — mondám, s előkészítettem a tálat... A hagymáról időközben kiderült, hogy túlonult kevés — így még plusz kettőt is meg kellett pucolnom. Igazán kár, hogy eközben félíg levágtam az egyik ujjam, a vér szétfutott a hagymán — ámdé seba, a jó halételhez a főszakács vére éppoly nélkülözhetetlen, mint a folyóból az ölünkbe ugrott hal.

FARKAS CSABA